

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 11/2011 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till revidering av lagstiftningen om adoption samt till godkännande av den europeiska konventionen om adoption av barn och till lag om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 13 oktober 2011 en proposition med förslag till revidering av lagstiftningen om adoption samt till godkännande av den europeiska konventionen om adoption av barn och till lag om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen (RP 47/2011 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Tuomo Antila och forskare Laura Määttänen, justitieministeriet

- regeringssekreterare Johanna Huovinen, social- och hälsovårdsministeriet
- utvecklingschef Jukka Mäkelä, Institutet för hälsa och välfärd
- direktör Katariina Rautalahti, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården
- specialmedarbetare Aila Puustinen-Korhonen, Finlands Kommunförbund
- tf. ledande socialarbetare Aulikki Haimi-Kaikkonen, Helsingfors stad, socialverket
- organisationsjurist Tiina Tammi, Rädda Barnen
- ombudsman Anu Uhtio, Adoptivfamiljer rf.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av Handikappforum rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Det allmänna och primära målet för totalreformen av lagstiftningen om adoption är att främja barnets bästa vid adoption. De centrala ändringsförslag som hänför sig till social- och hälsovårdsutskottets ansvarsområde gäller utveckling av adoptionsrådgivningen, förhållandet

mellan adoption och barnskydd samt utveckling av förvaltningen av adoptionsärenden. Utskottet finner det viktigt att principen om att barnets bästa ska sättas i främsta rummet i alla beslut och andra åtgärder som gäller adoption av ett minderårigt barn skrivs in i den nya lagen.

Adoptionsrådgivning

De som tillhandahåller adoptionsrådgivning, dvs. kommunens socialvårdsorgan eller en adoptionsbyrå, ska enligt lagförslaget för det barn som adopteras utse en socialarbetare som ansvarar för adoptionsrådgivningen. Detta är ett sätt att se till att en viss för uppgiften utsedd socialarbetare sköter adoptionsärendet i praktiken och bevakar barnets bästa under hela adoptionsprocessen. För att barnet ska kunna placeras hos den mest lämpade familjen krävs ändå samarbete med en annan socialarbetare eller någon annan arbetstagare som är förtrogen med barnskydd. Utskottet konstaterar att adoptionsrådgivning är en central del av adoptionsprocessen och anser att de föreslagna förfarandena stärker möjligheterna att beakta barnets bästa.

Adoptionsrådgivning är med stöd av socialvårdslagen socialservice som ordnas på kommunens ansvar. Målet är att genom lagstiftningen främja barnets bästa och förbättra tillgången på adoptionsrådgivning samt bidra till en lyckad placering och följa upp hur placeringen utfaller. Adoptionsrådgivning kan också avbrytas, om det är uppenbart att det inte finns förutsättningar för adoption.

Exaktare bestämmelser än för närvarande föreslås om tjänster efter adoption, dvs. den adoptionsrådgivning som ges efter fastställd adoption. Målet är att den rådgivning som ges efter fastställd adoption ska bli mer heltäckande och mångsidigare än för närvarande och att de problem som eventuellt hänger samman med adoptionen åtgärdas i ett så tidigt skede som möjligt. Detta kan minska behovet av barnskydd längre fram.

Med stöd av den föreslagna övergångsbestämmelsen (101 §) gäller skyldigheten att ge möjlighet till utredning av behov av särskild hjälp och särskilt stöd i adoptionsrådgivningen endast nya adoptioner. Utskottet betonar att det vid adoptioner som fastställts innan de föreslagna lagarna träder i kraft fortfarande vid behov ska ges tjänster efter adoption i enlighet med den tidigare lagen. Kommunerna måste enligt utskottet sörja för att resurserna för adoptionsrådgivning räck-

er till och för att adoptionsrådgivning och det stöd familjen behöver kan fås enligt behov.

Förutsättningar för adoption

Förutsättningarna för adoption är i huvudsak de samma som i gällande lagstiftning och vedertagen adoptionspraxis. Enligt förslaget ska ålderskillnaden mellan barnet och adoptionssökanden vara minst 18 år och högst 45 år. Dessutom föreslås att sökanden ska ha fyllt 25 år, men inte får vara äldre än 50 år. Utskottet anser de föreslagna åldersgränserna motiverade med tanke på barnets bästa med beaktande av att man i bestämmelserna möjliggör en avvikelse från åldersgränserna bland annat vid familjeintern adoption eller om det i ett enskilt fall med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl att fastställa adoptionen.

Enligt den föreslagna adoptionslagen kan endast makar adoptera gemensamt. Även detta förslag motsvarar gällande lag. I motiven till lagförslaget hänvisas till de rättsverkningar som hänför sig till äktenskapet och som indirekt skapar grundtrygghet och stabilitet också för ett adoptivbarn.

Om en person som lever i registrerat partnerskap eller i samboförhållande enligt 13 § 2 mom. i lagförslaget vill adoptera ett minderårigt barn, får adoptionen inte fastställas utan samtycke av den andra parten i parförhållandet. Utskottet anser förutsättningen vara påkallad och konstaterar dessutom att adoptionsrådgivning med stöd av 24 § i lagförslaget även ska ges den andra parten i ett parförhållande, när en sambo eller en person i registrerat parförhållande vill adoptera ensam.

Adoption och barnskydd

I överensstämmelse med gällande lag är det även i den nya adoptionslagen i princip möjligt att adoptera ett minderårigt barn endast om föräldrarna samtycker. Undantagsvis kan adoption fastställas trots att föräldrarna vägrar ge sitt samtycke, om adoptionen på ett uppenbart avgörande sätt är till barnets bästa. Vidare förutsätts att det inte finns tillräcklig anledning för föräldrarna att vägra ge sitt samtycke, med beaktande av

barnets bästa, graden av umgänge mellan barnet och föräldern samt arten av förhållandet mellan dem (11 §). Även till dessa delar motsvarar lagen gällande lagstiftning.

I lagen föreslås helt nya bestämmelser om barnets rätt att hålla kontakt med en tidigare förälder. En domstol kan fastställa en överenskomelse mellan den tidigare föräldern och adoptivföräldrarna om barnets rätt att träffa och hålla kontakt med sin tidigare förälder. Rätten att hålla kontakt får inte fastställas, om det finns anledning att anta att upprätthållandet av kontakt är i strid med barnets bästa.

Fastställandet av rätten att hålla kontakt kan bidra till att de biologiska föräldrarna är mer benägna att samtycka till adoption av ett barn som placerats i en fosterfamilj, eftersom barnet kan fortsätta hålla kontakt med dem också efter adoptionen. Utskottet konstaterar att bestämmelserna i barnskyddslagen om vård utom hemmet inte ändras i detta sammanhang. Vård utom hemmet ska enligt 4 § i barnskyddslagen fortfarande ordnas så att strävan efter att återförena familjen beaktas utifrån barnets bästa. Vid bedömningen av barnets bästa ska uppmärksamhet även fästas vid att fortgående och trygga mänskliga relationer bevaras och etableras.

Utveckling av adoptionsprocessen och adoptionsförvaltningen

Enligt utskottet är förslaget att det föreslagna tillståndsförfarandet ska utsträckas även till adoptioner inom landet ändamålsenligt med tanke på barnets bästa. Reformerna gör förfarandet

klarare även för de adoptionssökande. Adoptionstillstånd behövs enligt förslaget dock inte för familjeintern adoption eller om barnet annars på ett etablerat sätt har vårdats och uppfostrats av den blivande adoptionsföräldern. Det är fortfarande tingsrätten som ska fatta det slutliga beslutet om huruvida en adoption ska fastställas.

Enligt propositionen ska den biologiske faderns identitet i möjligaste mån utredas och hans faderskap fastställas före adoptionen. Om man går till väga på det föreslagna sättet kan faderns vilja och beredskap att sörja för barnets vård och uppföstran utredas. Utskottet anser att det är viktigt att den biologiska faderns ställning i adoptionsprocessen fastställs i den nya adoptionslagen.

Nämnden för internationella adoptionsärenden, som finns vid social- och hälsovårdsministeriet, föreslås bli upplöst. En ny adoptionsnämnd inrättas i samband med Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) och dess behörighet utsträcks även till behandlingen av tillstånd för adoption inom landet. Utskottet anser att förslaget är ändamålsenligt, men konstaterar att Valvira måste garanteras tillräckliga resurser för att sköta även dessa extra uppgifter.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att lagutskottet beaktar det som sägs ovan.

ShUU 11/2011 rd — RP 47/2011 rd

Helsingfors den 17 november 2011

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Anneli Kiljunen /sd
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Laila Koskela /saf
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /saml
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Lasse Männistö /saml

Hanna Mäntylä /saf
Annika Saarikko /cent
Hanna Tainio /sd
Lenita Toivakka /saml
Anu Vehviläinen /cent
Ulla-Maj Wideroos /sv
Erkki Virtanen /vänst
ers. Ari Jalonen /saf.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

AVVIKANDE MENING

*Motivering**Barnets bästa*

Målet för revideringen av adoptionslagstiftningen är att främja barnets bästa vid adoption. Utgångspunkten för adoption bör undantagslöst vara barnets bästa och vi anser det vara mycket viktigt att detta mål fastställs. Alla instanser som behandlar ett adoptionsärende ska bedöma adoptionen uttryckligen ur barnets synvinkel. I varje enskilt fall bör man finna den lösning som bäst motsvarar barnets bästa. För att barnets bästa ska tillgodoses är det enligt vår mening viktigt att man med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå även hör barnets åsikter och önskemål när ärendet avgörs.

Ett adoptivbarn ska i första hand ha möjlighet att växa upp i en familj där föräldrarna är gifta. När det gäller gemensam adoption anser vi att företräde vid adoptionen ska ges äkta makar framför en ensam adoptionssökande, förutom om denna är släkting till barnet eller om det redan råder ett nära förhållande mellan barnet och den sökande och detta uppstått i något annat syfte än adoptionssyfte. Detta bör även beaktas när barnet placeras hos adoptionssökande i adoptionssyfte. Vid placeringen av barnet ska dessutom följande principer följas: barnet ska placeras hos de sökande som antas ha de bästa förutsättningarna att sörja för en god vård och uppföstran och barnet ska placeras i en familj med äkta makar, om det inte föreligger synnerligen vägande skäl att placera barnet i en familj med en ensam adoptionssökande. Ett sådant synnerligen vägande skäl kan till exempel vara ovan nämnda släktskap eller ett nära band mellan barnet och den sökande som uppstått i något annat syfte än adoptionssyfte.

Öppen adoption

I propositionen föreslås att en domstol kan fastställa att adoptivbarnet har rätt att hålla kontakt med en tidigare förälder efter adoptionen. Där är enligt vår mening mycket viktigt att tillräckliga åtgärder vidtas för att detta redan nu ska göras möjligt vid omhändertagande av barn innan öppen adoption möjliggörs. Det är tveksamt om kontakten skulle kunna fungera bättre efter adoptionsprocessen, om den varit bristfällig redan innan.

Vi anser att öppen adoption inte ska vara ett sätt eller verktyg för att uppnå de besparingar inom barnskyddet som så nödvändigt behövs. Vi anser att ärenden som omfattas av barnskyddslagen inte mera än vad som redan gjorts ska kopplas ihop med adoptionslagen innan tillräckliga resurser har tryggats för socialarbetet inom barnskyddet. Öppen adoption som metod inom barnskyddet lägger även professionellt ett stort ansvar på socialarbetarna för barnets och de biologiska föräldrarnas framtid.

Adoptionssökandenas ställning och rättsskydd

Handikappforum har i sitt utlåtande om adoption också lyft fram barnets bästa, som ska beaktas i alla avseenden även om adoptivbarnet är funktionshindrat. Det är också viktigt att beakta att den adoptionssökandes funktionshinder inte ensamt utgör ett hinder för adoption, utan att förutsättningarna för adoption ska granskas som en helhet.

När det gäller sökandenas rättsskydd är det viktigt att beslut som fattats under adoptionsprocessen kan överklagas, om beslutet kan leda till att adoptionsprocessen avbryts. Vidare är det med tanke på rättsskyddet mycket viktigt att en sakkunnigmedlem som är förtrogen med barnskydd deltar i handläggningen av ärendet i förvaltningsdomstolen.

Ståndpunkt

Vi föreslår

*att lagutskottet beaktar det som sägs
ovan och i alla avseenden framhåller att
barnets bästa ska tillgodoses.*

Helsingfors den 17 november 2011

Hanna Mäntylä /saf
Laila Koskela /saf
Ari Jalonen /saf